

LIBRIS

We know
books

DANIEL DEFOE

Robinson Crusoe

Traducere și prefață
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

CUPRINS

Cel mai romanesc jurnal de călătorie (Lucian Pricop) 7

Robinson Crusoe..... 13

M-am născut în 1632, în orașul York, într-o familie bună. Tatăl meu nu provenea din acest oraș, ci se născuse la Bremen și se stabilise mai târziu la Hull, unde ajunsese, datorită negoțului, în stăpânirea unei frumoase proprietăți. Părăsind negoțul, s-a mutat la York unde s-a însurat cu mama mea. Familia mamei, Robinson, era foarte cunoscută în acea regiune. De aceea mă și numesc eu Robinson Krautznauer, nume care apoi a ajuns, prin obișnuita prefacere a cuvintelor străine în Anglia, la acela de Crusoe, așa cum ne zicem și ne scriem noi înșine numele și așa cum m-au chemat totdeauna cunoscuții.

Am avut doi frați mai mari. Cel dintâi, locotenent într-un regiment englez de infanterie, a luptat în Flandra sub comanda faimosului colonel Lockart și a fost ucis lângă Dunkerque, într-o bătălie contra spaniolilor. N-am știut niciodată ce-a ajuns fratele mai mic, după cum nici părinții mei n-au aflat mai târziu ce s-a întâmplat cu mine.

Fiind al treilea fiu și nefiind pregătit pentru vreo meserie, capul mi s-a umplut, de timpuriu, cu tot felul de gânduri năstrușnice. Tata, om mai în vârstă, se străduia să-mi dea o creștere aleasă. Am învățat acasă și apoi la școala primară din oraș, tata voinde să mă facă om de legi. Eu însă nu mă gândeam la nimic altceva decât să plec pe mare și această aprigă dorință mă făcea să înfrunt toate povețele tatei, ba chiar și poruncile lui, precum și îndrumările și rugămințile mamei și ale prietenilor mei. O ursită rea părea să mă mâne în această năzuință a firii mele, îndreptându-mă către acea viață năpăstuită, de care trebuia să am parte mai târziu.

Tatăl meu, om înțelept și cu scaun la cap, mă sfătuia totdeauna împotriva acestor înclinări. Într-o dimineață, mă chemă la dânsul în cameră, unde era ținut, fiind bolnav de gută, și îmi vorbea cu multă dragoste și înțelepciune. Mă întrebă ce alte motive, în afară de această dorință de aventură, mă îmboldeau să-mi părăsesc casa părintească și țara, unde aveam atâtea legături de prietenie, precum și puțința de a ajunge la o frumoasă situație materială muncind, dar ducând în același timp o viață plăcută și tihnită. Mi-a arătat că numai oamenii fără vreo nădejde și care nu mai au încotro sau aceia care năzuiesc după bogății nemăsurate pornesc departe între străini, în căutarea aventurii, pentru a se sălta prin grele încercări și a se face faimoși, întrebuintând căi neobișnuite. Toate acestea însă nu mi se potriveau, căci starea socială care-mi fusese hărăzită prin naștere era mijlocie sau, mai bine zis, o stare superioară vieții de rând. Prin îndelungata sa experiență, îmi spunea tata, el a ajuns a se convinge că tocmai această stare este cea mai potrivită pentru fericirea omului, nefiind pradă nici suferințelor, grijilor și greutăților pe care le întâmpină muncitorii și nici mereu împovărată de orgoliul, ambiția și invidia care domnesc în clasele de sus ale omenirii. Ne putem da seama – spunea tata – de fericirea clasei de mijloc din faptul că ea este invidiată de toți ceilalți. Adesea cei mari se plâng de urmările nefaste ale situației lor vajnice și doresc în visurile lor să se fi născut în această stare mijlocie, adică între cei mari și cei mici. Chiar și cel mai înțelept om al lumii a recunoscut acest adevăr, atunci când s-a rugat Domnului să nu-i dea nici bogății și nici sărăcie.

Tata m-a îndemnat apoi să-mi îndrept privirile spre toate aceste adevăruri și să-mi dau seama că toate neajunsurile vieții erau împărțite între lumea de sus și lumea de jos, pe când cei din starea de mijloc au parte de cele mai puține prăpăduri. Aceștia nu sunt supuși la atâtea neplăceri și destrămări trupești și sufletești, precum cei care printr-o viață vicioasă, de lux și desfrâu, de o parte, sau, dimpotrivă, prin muncă grea și lipsuri, de alta, își descumpănesc viața, drept firească urmare a felului lor de trai.

Clasa mijlocie este aceea care a fost sortită pentru tot felul de virtuți și bucurii. Pacea și belșugul îi sunt prietene, iar cumpătarea, liniștea, sănătatea și toate plăcerile viețuirii între semeni o întovărășesc. Pe această cale, oamenii trec tăcuți și liniștiți prin viață și tot astfel ies din ea. Ei nu sunt împovărați peste măsură de munca brațelor sau a capului, nefiind vânduți unei vieți de robie pentru a-și câștiga pâinea zilnică și nici nu sunt hărțuiți de tot felul de întâmplări ametoare ce îi răpesc sufletului liniștea, iar trupului, odihna. Nefiind roși de patima invidiei și nici de dorul ambițiilor nemăsurate, ei alunecă blajini și ușori prin viață, gustându-i dulceața, fără de amărăciune, simțindu-se fericiți și învățând din experiența fiecărei zile să prețuiască această viață fericită.

M-a rugat, apoi, cu toată insistența și dragostea să nu-mi bat joc de tinerețea mea și să nu mă arunc în cine știe ce nenorocire de care mă scutesc viața și starea socială în care mă născusem. Mi-a dat să înțeleg că nu eram silit să-mi câștig pâinea și că e gata să facă orice pentru mine numai să pot intra în viață în chipul cel mai prielnic, iar dacă nu eram fericit sau nu mă simțeam bine în lumea mea, vina o purtam numai eu sau soarta mea. Așadar, tata se dezlega de orice răspundere, prin aceste sfaturi bune și prin faptul de a mă fi prevenit împotriva unui pas greșit. În cazul că mă hotăram să rămân acasă, el era gata să-mi dea tot sprijinul. Dacă nu-l ascultam, el nu mai avea vreo vină în toate nenorocirile care mă puteau lovi. În sfârșit, mi-a dat drept pildă pe fratele meu mai mare, care se înrolase în armată împotriva voinței sale și fusese ucis în Flandra. Mi-a mărturisit că nu va înceta o clipă să se roage pentru mine, în caz că voi face acel pas greșit. Dumnezeu însă nu mă va binecuvânta și mai târziu voi avea, poate, timp odată să mă gândesc la tot ce-mi spunea în ziua aceea. Atunci însă nu va mai fi nimeni lângă mine care să mă poată ajuta sau mângâia. Am simțit că-i curgeau lacrimi în această ultimă parte a convorbirii noastre, mai ales atunci când mi-a vorbit de fratele meu. Totuși, în clipele acelea, tata nu-și putea închipui cât de profetice îi erau ultimele cuvinte, după care, copleșit de emoție, nu a mai fost în stare să rostească nimic.

Cine nu ar fi fost impresionat de aceste cuvinte? M-am hotărât să nu mă mai gândesc la plecare și să mă statornicesc acasă după cum mă povățuia tata. Dar vai!, nu peste prea multe zile am uitat tot. Și pentru a ocoli o altă discuție, m-am hotărât, doar peste câteva săptămâni, să fug de-acasă. N-am făcut-o totuși prea în grabă și, prinzând-o odată pe mama în toane mai bune, am luat-o deoparte, i-am destăinuit toate gândurile și am rugat-o să-i vorbească ea tatei. I-am spus, între altele, că dorul de a vedea lumea e atât de aprig, încât nu sunt în stare să mă apuc de nimic, că împlinisem 18 ani și era prea târziu să mai intru ucenic la vreun negustor sau ajutor la notar. Chiar dacă aș fi făcut-o, nu aș fi dus nimic la bun sfârșit, fiind sigur că, mai devreme sau mai târziu, aș fi fugit pentru a pleca pe mare. Prin urmare, era mult mai bine ca ea să-l convingă pe tata să-mi dea consimțământul său, decât să plec fără voie.

Mama s-a mâniat grozav și mi-a răspuns că-i de prisos să mai încerce a-i vorbi tatei. El știa prea bine care mi-e adevăratul interes, pentru a putea consimți la plecarea mea. Se mira, biata mamă, cum de am mai cutezat să mă gândesc la asemenea prostii, după frumoasele cuvinte ce mi s-au spus. Dacă însă țineam cu tot dinadinsul să-mi distrug viața, ea nu mai vedea vreo scăpare pentru mine, spunându-mi că nici ea nu-mi va da vreodată consimțământul refuzat de tata.

Cu toate acestea, am aflat mai târziu că mama i-a vorbit tatei, care i-a răspuns oftând: „Băiatul nostru poate fi fericit acasă. Dacă pleacă, va fi cel mai năpăstuit om care s-a născut vreodată. Eu nu pot consimți la una ca asta.“

Peste un an de la aceste întâmplări am fugit. Între timp, am refuzat toate ademenirile și propunerile, adesea discutând cu înfocare cu tata și mama, care se împotriveau planurilor mele. Din întâmplare, m-am dus într-o zi la Hull, fără vreun gând rău. Acolo, m-am întâlnit cu un tovarăș de școală, care pleca la Londra pe corabia tatălui său. M-a îmbiat să plec cu el, în mod gratuit. Fără să mai întreb pe cineva sau să-mi vestesc părinții, cerându-le voia și binecuvântarea, m-am urcat pe corabie, într-un ceas rău, la

1 septembrie 1651. Cred că niciodată nenorocirile n-au început mai devreme și nu s-au terminat mai târziu ca în viața-mi de tânăr aventurier, la care pornisem.

Nici nu a apucat bine corabia să iasă din port că a și început să sufle un vânt puternic, iar marea să spumege. Pentru că nu mai călătorisem încă pe mare mă simțeam bolnav și la trup, și la suflet, precum și nespus de înspăimântat. Mă gândeam la greșeala pe care o făptuisem și cum m-a ajuns pedeapsa Cerului, pentru că-mi părâsisem casa părintească și datoria de fiu. Îmi aminteam de sfaturile tatei și de rugămințile mamei. Conștiința-mi neîmpăcată – poate pe atunci mai puțin decât mi-a fost mai apoi – mă muștra pentru că am nesocotit sfaturile părintești și mi-am călcat datoria față de Dumnezeu și de tatăl meu. Între timp, furtuna creștea, iar valurile se ridicau uriașe (totuși nu atât de cumplite pe cât mi-a fost dat să văd mai târziu). Pentru că eram însă un marinăr începător, mă așteptam pe-atunci să fim înghițiți în fiecare clipă, cu corabie cu tot.

Multe jurăminte am făcut în această stare de agonie. Mi se părea că dacă bunul Dumnezeu mă va scăpa din această nenorocire și voi ajunge să pun iarăși piciorul pe uscat, mă voi duce de-a dreptul acasă și cât voi mai trăi nu voi mai călca pe vreo corabie; că voi asculta de povețele tatei și niciodată nu mă voi mai arunca în astfel de suferințe. Abia atunci pricepeam rostul cuvintelor paterne despre tihnită viață a clasei mijlocii. Tata dusese într-adevăr o astfel de viață, la adăpost de furtunile mării și de nenorocirile pământului. Eram hotărât să mă înapoiez ca un fiu pocăit.

Atât cât a bântuit furtuna au durat și aceste gânduri înțelepte; ba chiar și un timp după aceea. A doua zi însă, vântul s-a potolit, marea s-a liniștit și am început să mă obișnuiesc cu viața cea nouă. Toată ziua am rămas pe gânduri, mai ales că mai simțeam încă răul de mare. Spre seară, vântul s-a potolit cu totul, iar apusul era fermecător. Soarele apunea în limpezimi și tot astfel a răsărit în dimineața următoare. Priveliștea mi se părea încântătoare.

Dormisem bine noaptea și eram vesel. Priveam uimit această mare acum liniștită, dar care fusese atât de răscolită cu o zi înainte.

Bunele mele hotărâri începeau iarăși să se clatine. Tocmai atunci se apropie de mine tovarășul meu de călătorie, care, de fapt, mă ispitise la rău. Bătându-mă pe umăr mă întrebă: „Cum te simți după toate astea, Bob? Pun rămașag că te-ai speriat noaptea trecută când a bătut un pic vântul?”

„Astfel numești tu furtuna aceea îngrozitoare?” l-am întrebat nedumerit.

„Ce furtună, prostule? N-a fost nimic. Dacă ai corabie bună nu-ți pasă de o adiere. Ești încă neștiutor, Bob. Hai mai bine să luăm un punch și să uităm de necazuri. Ia te uită ce frumos e acum!”

Ca să scurtez această tristă parte din povestea vieții mele voi spune numai că am tras atunci un chef marinăresc și mi-am înecat în băutură toate hotărârile luate în timpul furtunii. Iar când totul s-a liniștit, mi-a dispărut și frământarea sufletească, apărând din nou dorul de aventură.

Am mai avut îndoieli și remușcări între timp. M-am dezbatat totuși, de ele, ca de un vis urât. M-am dat la băutură, iar tovarășia celorlalți m-a făcut să uit de toate. De altfel, în cinci sau șase zile, am devenit cu desăvârșire stăpân pe conștiința mea, nemaivoid să fiu tulburat. Mă pândeau însă o nouă încercare. Aceasta trebuia să fie atât de covârșitoare, încât până și cel mai înrăit om ar fi putut vedea în ea un semn al Cerului și s-ar fi mântuit.

După șase zile de navigare, am ajuns în apele Yarmouthului. Vântul suflând în direcție opusă și marea fiind liniștită, înaintasem foarte puțin, furtuna de mai înainte întârziindu-ne și ea. Aici am aruncat ancora, neavând vânt prielnic, și am rămas astfel vreo șapte zile. Între timp, au sosit dinspre Newcastle numeroase corăbii care așteptau și ele vânt bun, ca să poată intra în port. Peste vreo cinci zile a bătut un vânt puternic. Noi însă ne știam bine ancorați și nu duceam nicio grijă, ba huzuream tot timpul. A opta zi, vântul s-a întărit și am dat cu toții fuga să întindem pânzele de plecare. Către prânz însă marea s-a înfuriat și valurile izbeau cu putere corabia. Pentru a nu se rupe lanțurile ancorei, căpitanul a poruncit să se arunce și ancora de rezervă, spre mai multă siguranță. Furtuna era acum în toi. Teamă și îngrijorarea se citeau pe

fețele oamenilor. Căpitanul mormăia, printre dinți, pe când trecea pe lângă mine: „Doamne, îndură-te de noi – suntem pierduți – ne vom duce cu toții la fund!” Eu zăceam în cabină, zăpăcit și într-o stare de nedescris. Nu puteam să mai revin la starea primei încercări, peste care trecusem cu ușurință. Eram acum sigur că depășisem teama de moarte și că și această clipă grea va trece tot atât de lesne ca și prima furtună. Când însă l-am auzit pe căpitanul corabiei că suntem pierduți, am sărit înspăimântat și am dat buzna afară din cabină.

Priveliștea era de nedescris. Talazurile se ridicau ca munții și se spărgeau deasupra noastră. Două corăbii ancorate alături de noi aveau catargele rupte, iar alta, ceva mai departe, se scufundase. Alte două, smulse din legătura ancorei, erau târate în larg de furia mării.

Numai vasele mici și ușoare se puteau apăra ceva mai lesne. Câteva însă au trecut pe lângă noi, cu pânzele împuținute și duse de valuri înspire larg.

Pe înserate, pilotul îi ceru căpitanului să înlăturăm catargul cel mare. Numai după multe rugăminți și arătându-i-se că altfel corabia se va scufunda, a consimțit.

Dar după ce au tăiat catargul cel mare, au fost nevoiți să facă la fel și cu celelalte catarge care nu se mai țineau bine, astfel că am rămas cu puntea goală.

Oricine poate să-și dea seama în ce stare mă aflam și eu. Nu știu dacă eram mai îngrozit de moarte sau de păcatul săvârșit prin șovăirile mele. La asta, se mai adăuga și spaima de furtună. Răul creștea. Cei mai oțeliți oameni din echipaj îmi spuneau că nu apucaseră încă o furtună la fel. Corabia noastră era bună, dar prea încărcată, din care pricină intrase mai adânc în apă, iar marinarii credeau că se va scufunda. Din fericire, nu mi-am dat seama ce înseamnă „a se scufunda” o corabie, până ce, în cele din urmă, am întrebat pe alții mai bătrâni. Furtuna era atât de puternică, încât – fapt rar pe mare – am văzut cum cei mai bătrâni dintre marinari împreună cu căpitanul căzuseră în genunchi și se rugau lui Dumnezeu, așteptând în orice clipă să se scufunde corabia. La

miezul nopții, unul din marinarii a coborât în fundul corabiei și a dat de știre că sârise o grindă. Un altul țipă că apa năvălise în corabie. Toate brațele s-au încordat atunci la pompatul apei. Eu însă mă făcusem mic de spaimă și mă prăvălisem pe marginea patului. Marinarii m-au zgâlțâit și mi-au spus că nu e momentul să stau cu brațele încrucișate, trebuind să dau și eu o mână de ajutor. Mi-am revenit și m-am pus pe lucru cu toate puterile, muncind la pompă. Zărind luminile unei corăbii mai ușoare care, din cauza furtunii, nu intrase în port și se întorcea iarăși în larg, căpitanul a poruncit să se sloboade o lovitură de tun în semn de alarmă și disperare. Eu, care nu cunoșteam încă aceste semne convenționale, când am auzit bubuitura am crezut că a trosnit corabia și ne scufundăm. De groază, am leșinat. Toți însă erau ocupați în acele clipe, așa că nimeni nu m-a luat în seamă. Când a venit omul de schimb la pompă, m-a dat la o parte cu piciorul, crezând că sunt mort. Abia după mult timp mi-am venit în fire.

Apa crescuse în fundul corabiei, deși oamenii pompau mereu. Era vădit că suntem pierduți. Cu toate că furtuna se mai potolise, corabia nu mai putea să ajungă până în port. Tunul nostru continua să bubuie, cerând ajutor. În sfârșit – fericire – o corabie, care trecea prin apropiere, ne-a auzit și a trimis o barcă de salvare. Dar barca nu se putea apropia și nici noi nu aveam cum să ajungem până la ea. După multe încercări, oamenii noștri au reușit să arunce o frânghie cu cârlig, pe care cei din barcă au prins-o până la urmă. Astfel, am tras barca la noi și am fost luați cu toții în ea. Dar pentru că nu mai putea fi vorba de a ajunge la corabia ce ne-a venit în ajutor, ne-am îndreptat spre țărm. Căpitanul a făgăduit salvatorilor o răsplată bună dacă ne vor duce cu bine la mal. Mai cu lopețile, mai duși de valuri, am fost astfel târați spre nord, de-a lungul coastei, până aproape de Winterton Ness.

La un sfert de oră după ce-am părăsit-o, corabia noastră s-a scufundat. Atunci am înțeles, pentru întâia oară, ce înseamnă un naufragiu. Trebuie să mărturisesc că mi-a venit greu să-mi ridic ochii și să privesc cum se scufunda vasul. De altfel, din clipa în care fusesem mai curând târat în barcă, mă simțeam mai mult

mort decât viu, de spaima celor întâmplate și la gândul celor ce mă mai așteptau.

În timp ce oamenii noștri vâsleau din răspuțeri spre a se apropia de mal, acolo – căci vedeam țărmul numai când eram pe crestele valurilor – se adunase lume multă, așteptând să ne ajute la debarcat. Ne apropiam însă cu nespusă greutate și numai în dreptul farului din Winterton, unde malul era mai adăpostit de vânturi, am izbutit să debarcăm. Am mers pe jos la Yarmouth, unde fruntașii orașului ne-au găzduit cu toată omenia, iar negustorii ne-au dat bani să ne ducem fie la Londra, fie la Hull, după cum doream fiecare.

Dacă aș fi avut cât de puțină minte, m-aș fi întors acasă. Iar în cinstea mea, tata ar fi tăiat, ca în parabola fiului rătăcitor, cel mai gras vițel. A aflat pe ce corabie fugisem, dar multă vreme n-a știut dacă m-am prăpădit sau nu în acel naufragiu.

Conștiința m-a îndemnat, de câteva ori, să mă întorc acasă, însă ursita m-a împins mereu înainte. Nu știu cum să tălmăcesc toate acestea. Se pare că există o lege ascunsă, care ne face să fim unealta propriei noastre nimiciri.

Numai o soartă nemiloasă m-a putut împinge să fac atâtea greșeli împotriva cărora s-au ridicat nu doar judecata mea, dar și acele încercări care m-au vestit la timp.

Abia după două sau trei zile de la sosirea la Yarmouth, m-am întâlnit cu tovarășul meu de rele, care fusese găzduit în altă parte. Părea foarte abătut și, cu vocea schimbată, m-a întrebat cum mă simt. După aceea mi-a făcut cunoștință cu tatăl său, stăpânul corabiei, spunându-i cine sunt și cum am ajuns acolo, într-o călătorie de încercare, pentru a merge, apoi, mai departe. Acesta s-a întors către mine și mi-a vorbit pe un ton grav și impunător: „Tinere, nu cumva să te mai duci pe mare. Tot ceea ce ți s-a-ntâmplat să-ți servească drept semn și învățătură că nu ești făcut pentru mare.“ „De ce-mi vorbiți astfel?“ l-am întrebat eu. „Dumneavoastră nu o să mai navigați pe mare?“

„Asta-i cu totul altceva – asta mi-e meseria și deci e o datorie. Vezi bine însă ce ți s-a întâmplat în asemenea călătorie de

încercare. Cerul ți-a dat toate încercările ca să știi ce te așteaptă, dacă stăruiești. Cine știe dacă toată nenorocirea nu s-a petrecut numai din pricina dumitale! Te rog, spune-mi pe larg de unde vii și de ce vrei cu dinadinsul să te faci marinar.“

I-am povestit viața mea, dar când am terminat s-a mâniat. „Ce-am păcătuit noi ca să luăm pe corabia noastră un om atât de rău ca acesta?! Nu aș mai pune piciorul pe aceeași punte cu dumneata nici pentru o mie de galbeni!“ Mai târziu, s-a căit însă și mi-a vorbit părintește, îndemnându-mă să mă întorc acasă și să nu mai întărât Cerul împotriva mea. „Tinere, mi-a zis, fii sigur că, dacă nu te înapoiezi acum, oriunde te vei duce vei întâlni numai dezamăgire și nenorocire – până când cuvintele tatălui tău nu se vor îndeplini.“ Nu i-am mai răspuns nimic și ne-am despărțit, fără a ne mai vedea vreodată.

Având ceva gologani în pungă, m-am îndreptat pe jos spre Londra. Ajuns acolo, m-am zbatut mult, dacă să mă înapoiez sau nu. Mi-era rușine s-o mai fac acum; mi se părea că toți vecinii vor râde de mine și că nu voi mai fi în stare să privesc drept în ochi nici măcar pe tata sau pe mama. De atunci, m-am gândit de multe ori ce caraghioși suntem în tinerețe, când nu ne este rușine să greșim, dar ne este rușine să revenim asupra greșelilor, când, de fapt, tocmai asta este dovada adevăratei înțelepciuni. Am trăit un timp în această nehotărâre. Cu timpul, am uitat de toate suferințele îndurate, începând să mă gândesc iarăși la plecare.

Aceeași putere nefastă, ce mă alungase departe de casa părintească, aruncându-mă în vârtoarea aventurii, și care mă făcuse surd la toate sfaturile tatei, aceeași putere mă ademenea acum spre cea mai nefericită dintre încercări. M-am îmbarcat pe o corabie ce pleca spre coasta Africii sau, mai bine zis, spre locurile pe care, popular, marinarii le numesc Guineea.

Mare păcat a fost că în aceste aventuri nu m-am angajat ca marinar, căci învățam și eu ceva și poate mai ajungeam cu timpul și la un oarecare grad marinăresc. Soarta însă mi-a fost să-mi aleg totdeauna ceea ce nu era spre binele meu. De câte ori voi avea bani în pungă și haine bune, voi fi ispitit să mă port pe corăbii ca